

INKORPORERING AV FNS KONVENSJON OM RETTIGHETER TIL MENNESKER MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE I NORSK LOV

HØRINGSSVAR

TIL: Kultur- og likestillingsdepartementet

Dato: 29.05.2024

Vi viser til Kultur- og likestillingsdepartementets høringsbrev av 5. mars og takker for muligheten til å bidra med hørings svar til utredningen om inkorporering av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i norsk lov.

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) er en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre [50 medlemmer](#) består av programmerende og produserende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor, samt andre virksomheter med annen særlig tilknytning til bransjen.

Vårt hørings svar er i hovedsak konsentrert om [Artikkel 30 Deltakelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyelse og idrett](#) pkt. 1-4.

Slik det juridiske ekspertutvalget påpeker, er imidlertid artikkel 30 nært knyttet til artikkel 7 (*Barn med nedsatt funksjonsevne*), artikkel 9 (*Tilgjengelighet*) og artikkel 19 (*Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet*).

Vi vil i tillegg fremheve sammenhengene mellom artikkel 30 og artikkel 21 (*Ytringsfrihet og meningsfrihet og tilgang til informasjon*) som inneholder en anvisning på hvordan funksjonshemmedes ytrings- og informasjonsfrihet kan sikres i praksis. De profesjonelle kunst- og kulturinstitusjonene er en betydelig del av infrastrukturen for fri ytring som offentlige myndigheter er forpliktet til å sikre (Grunnloven § 100 (6)). For at disse institusjonene skal fungere som demokratiske fellesarenaer for meningsbrytning og kritisk refleksjon, er det viktig at myndighetene legger til rette for at de i praksis også er tilgjengelige for og inkluderer mennesker med funksjonsnedsettelse.

Samtidig vil vi understreke at de forpliktelsene som følger av artikkel 24 (*Utdanning*) og artikkel 27 (*Arbeid og sysselsetting*) er viktige for å realisere forpliktelsene under artikkel 30.

VERDIEN AV FUNKSJONSMANGFOLD

Konvensjonens formål er å sikre gjennomføring av menneskerettighetene for personer med funksjonsnedsettelse på lik linje med andre.

Det juridiske ekspertutvalget fremhever generelt at en inkorporering av konvensjonen i norsk lov vil være et viktig signal om betydningen av funksjonshemmedes menneskerettigheter, og at den kan få høyere

status og bli oppfattet som mer forpliktende. Vi registrerer at utvalgets flertall foreslår at konvensjonen derfor inkorporeres i menneskerettsloven.

NTO er glad for at en inkorporering av konvensjonen i norsk lov på denne måten vil kunne føre til at mennesker med funksjonsnedsettelse sine interesser i større grad vil være på den offentlige agendaen og dermed trolig får større gjennomslagskraft også på kulturområdet.

Vi ser fram til at dette kan bidra til å fremme verdien av funksjonsmangfold blant publikum så vel som blant kunstnere og i institusjonenes organisasjon. Det er viktig for å sikre mennesker med funksjonsnedsettelse sine muligheter og rettigheter, men også for å fremme representasjon og et kreativt mangfold av stemmer, fortellinger og kunstneriske perspektiver i samfunnet.

TILRETTELEGGENDE POLITIKK

Utvalgets konklusjon er at de ikke kan se at det er nødvendig med lovendringer for å imøtekomme forpliktelsene under artikkel 30. I gjennomgangen av denne artikkelen viser de til eksisterende lovverk, herunder krav til universell utforming i [likestillings- og diskrimineringsloven](#) og [ny språklav \(2021\)](#) som gir norsk tegnspråk status som nasjonalt tegnspråk.

At lovendring ikke er nødvendig, betyr imidlertid ikke det samme som at konvensjonsforpliktelsen er tilstrekkelig gjennomført. Utvalget understreker at flere av forpliktelsene under denne rettigheten må realiseres over tid ved at staten tar skritt for å sørge for økt tilgjengelighet og inkludering.

Vi vil understreke at et slikt skritt må være at myndighetene legger til rette for musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid for å inkludere mennesker med funksjonsnedsettelse, og sikrer at disse institusjonene har rammevilkår som gjør det mulig å iverksette hensiktsmessige tiltak.

Publikum

I ekspertutvalgets rapport nevnes det flere eksempler på slike tiltak med henvisning til Norges statsrapport til CRPD-komiteen. Herunder nevnes tiltak for å sikre tilgjengelighet til arenaer som teatre og konsertsaler, ordningen med ledsagerbevis, installering av teleslynger og annet utstyr og samarbeid med Norges blindeforbund om tilrettelegging. Videre viser utvalget til eksempler på tiltak for å sikre tilgang til kulturopplevelser i tilgjengelige formater, slik som teksting og tegnspråktolkning av teaterforestillinger.

Disse tiltakene er for en stor del rettet mot publikum og knyttet til pkt. 1 i artikkel 30:

1. *Partene erkjenner at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett til å delta i kulturlivet på lik linje med andre, og skal treffe alle hensiktsmessige tiltak for å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne*
 - a. *har tilgang til kulturmateriale i tilgjengelige formater,*
 - b. *har tilgang til fjernsynsprogrammer, filmer, teateroppsetninger og andre kulturaktiviteter, i tilgjengelige formater,*
 - c. *har tilgang til steder som tilbyr kulturell framføring eller kulturelle tjenester, slik som teatre, museer, kinoer, biblioteker og reiselivstjenester, og så langt det er mulig har tilgang til minnesmerker og steder av nasjonal kulturell betydning.*

Kunstnere

Vi vil understreke at myndighetene også må legge til rette for institusjonenes arbeid for å inkludere kunstnere med funksjonsnedsettelse, og for at mennesker med funksjonsnedsettelse inkluderes i ulike posisjoner i organisasjonen. Dette er særlig viktig for å realisere statens forpliktelser knyttet til pkt. 2 i artikkel 30:

2. *Partene skal treffe hensiktsmessige tiltak for å gi mennesker med nedsatt funksjonsevne mulighet til å utvikle og utnytte sitt kreative, kunstneriske og intellektuelle potensial, ikke bare av hensyn til seg selv, men også til berikelse for samfunnet.*

I rapporten [Tilgjengelige kunstnerskap](#) kommer det fram at tilrettelegging for kunstnere har hatt mindre oppmerksomhet i institusjonene enn tilrettelegging for publikum, og at en av de sentrale barrierene for institusjonenes arbeid med inkludering av kunstnere med normbrytende funksjonsvariasjoner er «lite handlingsrom hos mange institusjoner som følge av trang økonomi».

Et viktig grep fra myndighetens side er altså å styrke grunnbevilgningene for å utvide handlingsrommet for institusjonenes ulike tilnærminger. I tillegg er Kulturrådets aspirantordning for kunstnere og kulturarbeidere med funksjonsnedsettelse et viktig bidrag til å senke terskelen for ansettelse og øke bevisstheten og kunnskapen om tilgjengelighet og inkludering.

Kilden Teater, DansiT koreografisk senter og Rosendal Teater er blant de virksomhetene som har fått innvilget søknad om aspirantstipend, og er alle eksempler på institusjoner som arbeider systematisk og aktivt for å inkludere kunstnere og kulturarbeidere med funksjonsnedsettelse.

Det er viktig for utvikling og kunnskapsfremme i hele bransjen at det legges til rette for at slike institusjoner og virksomheter har tilstrekkelige rammevilkår til å fortsette dette arbeidet og dele sine erfaringer og sin kunnskap.

DansiT koreografisk senter, for eksempel, drifter i dag dansekompaniet [Danselaboratoriet](#) og [Multiplé dansefestival](#) som presenterer dans og koreografi som «tøyer og bøyer vår forståelse av hva dans kan være og for hvem». Samtidig har DansiT blant sine mål å styrke, utvikle og utvide tilbudet av berøringsvisninger eller guidede opplevelser for blinde og svaksynte, sammen med syns- og tegnspråktolkninger av forestillinger og formidlingsaktiviteter.

Et annet eksempel er Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) sin pågående utredning om ansettelse av kunstnere med funksjonsnedsettelse, og inkludering av yngre kunstnere med funksjonsnedsettelse i SKUDAs mentoringprogram. Utredningen ser også på systemiske utfordringer, og henter kunnskap og inspirasjon nasjonalt og fra land som England og Sverige. Målet er at flere skuespillere og dansere med funksjonsnedsettelse får styrkede muligheter til kompetanseutvikling og kunstnerisk kontinuitet ved å utøve sitt kunstneriske virke ved teatre, scener, i prosjekter og kompanier i kombinasjon med ansettelse i SKUDA.

Dette bare for å nevne noen inspirerende eksempler som fordrer styrket økonomi, men som på ingen måte er uttømmende.

Oppfølging av språkloven § 7 og Teater Manu

Ekspertutvalget påpeker at den nye språklovens anerkjennelse og formalisering av norsk tegnspråk som offisielt språk i Norge er med på å oppfylle forpliktelsene under artikkel 30.

Den nye språkloven formaliserer tegnspråkets status og slår fast at norsk tegnspråk, som språklig og kulturelt uttrykk, er likeverdig med norsk ([språkloven § 7](#)).

Denne bestemmelsen i språkloven er særlig viktig for å imøtekomme pkt. 4 i artikkel 30:

4. *Mennesker med nedsatt funksjonsevne skal på lik linje med andre ha rett til anerkjennelse av og støtte til sin spesielle kulturelle og språklige identitet, herunder tegnspråk og døvekultur.*

Vi vil understreke betydningen av at staten oppfølger sine forpliktelser under denne rettigheten gjennom en oppfølging av [språkloven § 7](#). Et viktig tiltak er å styrke Teater Manu som landets nasjonale tegnspråketeater og samtidig flytte tilskuddet til teateret til kap. 323 post 70 for slik å anerkjenne og sikre teateret som en fast/varig scenekunstinstitusjon.

Teater Manu er det eneste profesjonelle teateret i Norge som har tegnspråk som scenespråk. Teaterets hovedoppgave er å produsere scenekunst av høy kvalitet med tegnspråk som særpreg, og formidle forestillingene på turné i hele landet. I tillegg videreutvikler teateret norsk tegnspråk som scenespråk og styrker og aktualisere tegnspråkets posisjon i samfunnet. Teateret tar et stort ansvar for å ivareta barn og unges behov for kunst og kultur på eget språk gjennom prosjektene Manu Ung teater og kompetanse og Manu Mini. Teater Manu er også en attraktiv tegnspråklig arbeidsplass, og en viktig arena for kompetansebygging og talentutvikling.

KOORDINERT KULTUR- OG UTDANNINGSPOLITIKK

Til slutt vil vi understreke at skolen og utdanningsinstitusjonene er viktige premissgivere for musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid for å inkludere mennesker med funksjonsnedsettelse.

Rapporten [Tilgjengelige kunstnerskap](#) identifiserer manglende tilgang på kunstfaglig utdanning som en av de sterkeste barrierene for at personer med funksjonsnedsettelse kan etablere seg som profesjonelle kunstnere. Det gjelder høyere kunstfaglig utdanning, men også videregående opplæring, kulturskolen og grunnskolen.

Statens langsiktige realisering av forpliktelsene under artikkel 30 må altså sees i nær sammenheng med artikkel 24 (*Utdanning*) og nødvendigvis omfatte kunnskapspolitikken.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Bodil Kjelstrup
styreleder

Morten Gjeltén
direktør